

Cercetarea actuală și problemele dreptății intrageneraționale

Câteva considerații

Problemele la care mă refer reflectă experiența mea în domeniul cercetării filosofice și științifice politice, dar ele sunt efectul unui parcurs dispozițional-normativ pe care întreaga sferă a cercetării academice l-a urmat și care a creat premisele unor solidarități generaționale contraproductive din perspectiva echității intra și intergeneraționale în cercetare.

Dreptatea intragenerațională reprezintă din punctul meu de vedere una dintre posibilitățile de a conecta conceptual și ontic *egalitatea de șanse*, tema discuției de astăzi, de *dezvoltarea durabilă* sau *sustenabilă*, tema sesiunii precedente a Proiectului „Cultura română și modele culturale europene”. Aceasta întrucât *dreptatea intragenerațională*, care implică accesul echitabil la resurse și oportunități al generației contemporane (al „generațiilor suprapuse” sau generațiilor în viață) – și implicit atingerea unor obiective echitabile precum demnitatea existențială în general și demnitatea profesională în speță, onorabilitatea relațiilor interumane, imparțialitatea actelor de evaluare la toate nivelurile societății și, prin aceasta, sentimentul general de dreptate și de normalitate socială –, constituie o condiție prealabilă pentru realizarea cu succes a altor cerințe echitabile, anume ale celor care vizează *dreptatea intergenerațională*, adică principiul echitabil cel mai eficient de a stabili conținutul datoriilor generațiilor în viață față de generațiile viitoare. Așa fiind, putem afirma odată cu Amartya Sen că *dreptatea intragenerațională* reprezintă nu doar condiția *dreptății intergeneraționale*, ci și „punctul de plecare” al unei teorii etice în care „prezentul și viitorul sunt simultan avute în vedere”¹ și cadrul care poate asigura avansul concret către dezvoltarea durabilă, anume către satisfacerea nevoilor prezentului „fără a compromite abilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface și ea aceste nevoi”².

Astfel, dacă din perspectivă economică dezvoltarea durabilă implică „problema optimului” alocărilor în scopul satisfacerii nevoilor prezentului și pe cele ale viitorului – problema raportului dintre „consumul” prezent și „acumularea” pentru viitor – și punerea ei în termenii „echilibrului”

¹ Amartya K. Sen, “What can Johannesburg achieve”, 2002, p. 1, http://www.digitalnpq.org/global_services/nobel%20laureates/08-13-02.html

² WCED – *World Commission on the Environment and Development: Our Common Future*, Oxford/New York, Oxford University Press, 1987: p. 53.

între cerințele de echitate intra și intergenerațională³, din perspectivă etică dezvoltarea durabilă include deopotrivă „obligățiile față de contemporanii și datoriile morale față de urmași”⁴.

Dacă într-o astfel de abordare complementară acceptăm punctul de vedere formulat de Herman Daly, conform căruia „ar trebui ca nevoile de bază ale prezentului să aibă întotdeauna prioritate față de nevoile de bază ale viitorului, dar cele din urmă ar trebui să aibă prioritate în fața luxului extravagant din prezent”⁵, dat fiind că factorii care generează creșterea inegalităților la nivel intragenerațional se pot traduce în creșterea inegalităților intergeneraționale⁶, cred că ne situăm într-un cadru corect de discuție.

În cercetare, „obligățiile față de contemporani” pot fi traduse în politici economice și de etică instituțională care vizează satisfacerea echitabilă a nevoilor, eficientizarea și promovarea eficienței a domeniului, dar și în instituționalizarea la diferite niveluri a regulilor echitabile de comportament ierarhic, de organizare a cercetării și de reprezentare în forurile științifice, precum și de control a respectării acestor reguli, în condițiile în care criteriu universal recunoscut al domeniului este cel strict meritocratic – valoarea rezultatelor cercetării – și în care exigența evaluării calitative a rezultatelor cercetării primează asupra celei cantitative sau a altora considerente.

În cercetare, dimensiunea echității intrageneraționale pusă în termenii dezvoltării durabile – adică ai unei dezvoltări dincolo de „suficientism”, sau de asigurarea „nevoilor de bază”, de „prioritarism”, sau de rezolvarea unor situații speciale, atipice prin gravitatea lor, și de compensații simbolice –, nu implică desigur din perspectivă economică ceea ce am putea numi „altruism etatic” în regim preferențial, ci reguli de alocare salarială justificate prin raționalitatea lor și, prin implicare, capabile să susțină promovarea ierarhică firească în condiții stabilite de exigență calitativă. Alocarea salarială rămâne una dintre problemele cercetătorilor români, una care contribuie în mare măsură la disiparea eforturilor lor în activități suplimentare și la migrarea lor temporară sau definitivă spre afilieri internaționale onorabil retribuite. În aceeași perspectivă, în termeni generaționali, se înregistrează și o discrepanță între plafoanele prevăzute pentru gradele

³ Paul-Marie Boulanger, “Sustainable development as practical intragenerational and intergenerational justice: interpretations, requirements, and indicator”, p. 2, <http://www.iddweb.eu/docs/GlobJustSD.pdf>

⁴ *Ibidem*, p. 16.

⁵ Herman Daly, *Beyond Growth: The economics of sustainable development*, Boston, Beacon Press, 1996, p. 36.

⁶ A se vedea în acest sens Axel Gosseries „Teorii ale dreptății intergeneraționale: o sinteză”, *Argumente și fapte*, traducere de Rudiana Hermeczy și Roxana Vlăjoagă, revizuirea traducerii Ileana Dascălu, publicat în 29 martie 2014, <http://www.argumentesifapte.ro/2014/03/28/teorii-ale-dreptatii-intergenerationale-o-sinteza>

superioare și pentru cele medii și de bază în cercetare, în condițiile în care exigențele în privința publicării rezultatelor cercetării și a vizibilității internaționale pentru cercetătorii încadrați în gradul superior nu mai constituie o prioritate a evaluării. În mod paradoxal, dar desigur fără a privi ansamblul, în cazul cercetătorilor avansați deja în gradul I, problema standardelor vizând performanța științifică, publicarea de articole în reviste indexate sau în edituri recunoscute, numărul de citări și factorul de impact, prestigiul științific nu se mai pune cu acuitatea cu care este impusă cercetătorilor din gradele inferioare.

Un alt aspect problematic al aceluiași registru este renunțarea la alocarea de fonduri pentru modernizarea cercetării și pentru manifestări științifice internaționale, atragerea de fonduri de cercetare din granturi și din contracte extrabugetare contribuind doar parțial la rezolvarea unor dificultăți în condițiile încărcării normelor de cercetare.

Din perspectiva dreptății intrageneraționale, cea mai severă și deja persistentă problemă a cercetării este, după părerea mea, cea a criteriilor de promovare profesională și cea a posibilităților actuale de promovare efectivă. Numărul, gama și complexitatea formulelor de calcul ale criteriilor de evaluare pentru ocuparea unor posturi au făcut obiectul unor schimbări repetate de legislație care nu au implicat de principiu recursul, la dezbateri și deliberări raționale în comunitățile științifice, după modelul urmat în societăți cu mecanisme participative și deliberative funcționale. Efectele recurente ale „reformelor” succesive ale Miniștrilor Educației și Cercetării au fost crearea unor situații paradoxale, de vădită nedreptate intragenerațională, de tipul celor în care cercetători promovați conform unor legislații postdecembriste mai vechi și, în această calitate membri în comisiile de concurs pentru ocuparea unor posturi superioare în cercetare, nu satisfac ei înșiși standardele actuale solicitate candidaților, anume cele prevăzute la capitolul publicare, impact al publicațiilor proprii, participare la manifestări științifice naționale și internaționale, vizibilitate internațională ș.a.m.d.

Din punctul meu de vedere, între problemele derivate din modificările de legislație, multe dintre ele controversate și contraproductive, întrucât în ciuda eforturilor de apropiere de legislația europeană în domeniu răspund unor solicitări strict generaționale, de pildă cele care vizează pensionarea sau cumulul în condițiile pensionării, se numără consolidarea unor „solidarități” generaționale care dezechilibrează considerabil cadrul constituit al generațiilor suprapuse și amână nu doar șansele unor măsuri reparatorii pentru exponenții unor generații care au avut blocate pentru ani buni posibilitățile de promovare profesională, ci și solidaritatea cu generațiile mai tinere în

cercetare. În plus, o astfel de solidaritate generațională consolidată în anumite comunitățile de cercetare este cea care poate contribui la consolidarea unor tipuri de „solidarități” informale pentru care obiectivizarea criteriilor de performanță nu constituie o prioritate în ordinea evaluării rezultatelor cercetării, în cea a recenzării *double-blind* a studiilor – adică strict prin prisma calității argumentelor lor – și, prin aceasta, în ordinea creșterii calității producției academice și a competitivității ei internaționale.

Una dintre problemele importante ale cercetării din aceeași perspectivă a dreptății intrageneraționale este din punctul meu de vedere cea a neconstituirii unor școli de cercetare sau de specializare avansată cu recunoaștere în domeniul științelor politice nu atât din cauza încurajării actuale pe plan european a studiilor interdisciplinare – încurajare care ar conduce în opinia unor analiști occidentali la „sfârșitul cercetării fundamentale” –, cât a configurării parohiale a centrelor și comunităților de cercetare, de dezbateri, de publicare funcție de criterii partinice, unele deosebit de „selective” doar din perspectivă ideologică, nu și din cea strict disciplinară, tematică, analitică sau metodologică. Din acest punct de vedere, caracterul interdisciplinar, de fapt eterogen și volatil, al colectivelor de cercetare se datorează nu atât adecvării și consonanței științifice sau metodologice a competențelor, cât afinităților politice, partinice sau, mai restrâns, „de anturaj”, sau, și mai grav cred, unor înclinații către sinecură sprijinite, din păcate, în baza aceleiași tip de afinități.

Cred că atât datoria morală față de urmași și de generațiile viitoare, cât și datoria morală față de generațiile trecute cărora le datorăm mult din drepturile, cunoașterea și conștiința noastră generațională, ne obligă la luciditate și onestitate în privința criteriilor de dreptate cu care ne confruntăm și care confruntă încă generațiile contemporane nouă.

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului “Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr.POSDRU/159/1.5/S/136077

Gabriela Tănăsescu